

Zeer ernstige dyslexie en dysorthografie; wat nu?

Artikel 8. Wat doe je als hulp geen effect te zien geeft

Het komt regelmatig voor dat kinderen nauwelijks een behandel-effect laten zien. Na anderhalf jaar externe begeleiding komt het voor dat kinderen nog niet verder gekomen zijn dan ergens tussen M3 en E3. Wat kun je dan nog doen. In dit artikel bespreken we de programma-aanpak voor het lezen en het werken met het minimumwoordenboek voor de spelling.

Inleiding

In dit artikel gaat het, zoals in deze hele serie, vooral over lezen en dan met name de begeleiding van kinderen die zoals sommigen dat noemen 'uitbehandeld' zijn. Aan het eind zal ook nog een equivalent worden gegeven voor spelling.

De programma-aanpak bij kinderen met verharde leesproblemen

In het nu volgende gaat het om de Programma-aanpak (Koning, 2002) die ingezet kan worden voor kinderen die m.b.t. dyslexie uitbehandeld zijn. Deze kinderen hebben een groot aantal behandelingen gekregen (een jaar lang 45 minuten per week en vaak nog langer), maar blijken niet 'bij' te zijn gekomen of zijn zelfs nauwelijks vooruitgegaan. Soms gaat het om groep-6-kinderen die na behandeling niet verder gekomen zijn dan niveau M3 of E3. Deze kinderen krijgen lang niet altijd (de juiste) nazorg van het behandelinstituut.

De programma-aanpak kan voor die kinderen ingezet worden, maar ook voor kinderen zonder een dyslexie-diagnose die ook onvoldoende vooruitgaan.

Het gaat dus om kinderen met ernstige leesproblemen die vaak in groep 6 zitten en weinig ontwikkeling laten zien op het gebied van de leesvaardigheden.

De onjuiste benadering van deze kinderen

Sommigen, o.a. Vernooy, stellen dat het weinig zin heeft om kinderen die na begeleiding nog steeds stagneren in hun ontwikkeling en al 9 jaar zijn, nog verder te begeleiden. Dat zou geen nut hebben. Eigenlijk komt het erop neer dat men deze kinderen dan aan hun lot overlaat.

De denkfout

De denkfout van het niets meer doen vanaf een bepaald moment is dat men er vanuit gaat dat er niets te bedenken is dat zinvol is voor deze kinderen. Bovendien denkt men nog te beperkt t.a.v. het lezen omdat men het nut voor het racelezen voor ogen heeft. Vaak laat men de mogelijkheden om redzaamheidslezen als invalshoek te kiezen, liggen.

Redzaamheidslezen als invalshoek

Bij het redzaamheidslezen gaan we er vanuit dat als deze kinderen naar het voortgezet onderwijs gaan het niet het meest belangrijke is dat zij snel kunnen lezen, maar dat ze in staat zijn de woorden die ze in het voortgezet onderwijs tegen kunnen komen, kunnen decoderen/ontsleutelen. Dus niet het halen van de snelheidsnormen op de toetsen is de invalshoek, maar de decodeerervaringen.

Dat betekent dan ook dat de woorden die nodig zijn in het voortgezet onderwijs (zo veel mogelijk) aangeboden moeten worden en dat de kinderen moeten leren hoe je die woorden aan kunt pakken. Voor de resterende periode dat een kind op school is, moet er een programma gemaakt worden. Daarom heet deze aanpak de Programma-aanpak. Het is dus niet meer om de vraag of ze een niveau beheersen, maar het gaat erom dat

ze kennis hebben gemaakt met die woorden.

Er 3 manieren om een programma-aanpak te maken

1. De grofweg opzet
2. De variant
3. De woordbeeldopzet

Hoe maak je zo'n programma?

Het eerste dat je moet bepalen is wat het doelniveau van het kind is. Als het gaat om een kind waarvan men een VWO/HAVO/VMBO-T uitstroom verwacht, dan is het einddoel M8.

Als men verwacht dat het kind uit zal stromen naar een meer praktische opleiding dan is het doelniveau E6.

A. De grofwegopzet

A.1 Bepaal voor het kind het beheersingsniveau. U (de leerkracht) kunt bijvoorbeeld vaststellen dat het kind M5 beheerst.

A.2 Bepaal het doelniveau, bijvoorbeeld M8. Als het beheersingsniveau M5 is en het doelniveau M8 dan moet het kind nog oefenen op de niveaus E5, M6, E6, M7, E7 en M8. Dat zijn 6 niveaus.

A.3 Bepaal hoeveel schoolweken het kind nog op de basisschool aanwezig is. Als het kind nu halverwege groep 6 zit dan heeft het nog 100 weken te gaan: 20+40+40.

A.4. Maak nu een wekenplan voor die 100 weken. $100: 6$ (niveaus) = 16 weken per niveau.

De planning is dan:

- Week 1 t/m 16: oefenen op E5
- Week 17 t/m 32: oefenen op M6
- Week 33 t/m 48: oefenen op E6

Enz.

A.5 Zoek nu de oefenstof per week uit en noteer dat in een planningsoverzicht. Als u werkt met de **DMT-oefenmap** is dat heel makkelijk te plannen, nl:

De planning is dan:

- Week 1 t/m 16: oefenen op E5: leeskaart 292-329
- Week 17 t/m 32 oefenen op M6: leeskaart 330-356
- Week 33 t/m 48 oefenen op E6: leeskaart 357-380

Enz.

B. De variant

Ga te werk zoals bij A, maar geef dan concreet per week de kaartnummers aan van de DMT-oefenmap.

Bijvoorbeeld: een kind moet nog 100 weken naar school en moet nog 6 niveaus oefenen. Daarbij gaat het om kaart 292-424. Dat zijn 132 kaarten, dus 1 of 2 kaarten per week.

- Week 1: leeskaart 292
- Week 2: leeskaart 293 en 294
- Week 3: leeskaart 295

Enz.

Wekenoverzicht voor [REDACTED]

Week 1 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 254, 255, 304
Week 2 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 306, 307, 333
Week 3 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 334, 337, 338
Week 4 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 343, 344, 372
Week 5 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 373, 381, 382
Week 6 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 383, 384, 385
Week 7 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 386, 387, 388
Week 8 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 389, 390, 391
Week 9 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 392, 393, 394
Week 10 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 395, 396, 397
Week 11 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 398, 400, 401
Week 12 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 402, 403, 404
Week 13 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 405, 406, 407
Week 14 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 408, 409, 410
Week 15 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 411, 412, 413
Week 16 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 414, 415
Week 17 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 416, 417
Week 18 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 418, 419
Week 19 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 420, 421
Week 20 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 422, 423

C. De Woordbeeldopzet

In het voorafgaande ging het om het oefenen van gehele niveaus. D.w.z. alle leeskaarten bij er voor een bepaald niveau zijn. Dus alle kaarten van E6 worden dan in de planning opgenomen.

Het kan ook gericht. Dan heeft men eerst een onderzoek gedaan met een woordbeeld-automatiseringstoets (Koning, 2018), waarmee alle woorden specifiek kunnen worden onderzocht. Dan worden in het programma alleen de problematische woorden opgenomen. Zoals in het onderstaande voorbeeld is te zien:

Wekenoverzicht [REDACTED]

Week 1 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 30, 31, 32
Week 2 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 104, 105, 106
Week 3 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 182, 125, 126
Week 4 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 127, 142
Week 5 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 153, 165
Week 6 loopt van	t/m.....	Oefen leeskaart: 171, 172

10-delige artikelenserie over dyslexie © Pravoo Daarle

Voor de motivatie is het belangrijk dat het kind zijn ontwikkeling kan volgen op een volgbld van een Werkboek:

Werkboek van [REDACTED] volgblad nr.

Gedaan in de week van:	tot	Zo ging het:
Oefenbladen:		Dit ging goed:
Leesboekje:		Dit vind ik nog moeilijk:

Gedaan in de week van:	tot	Zo ging het:
Oefenbladen:		Dit ging goed:
Leesboekje:		Dit vind ik nog moeilijk:

Gedaan in de week van:	tot	Zo ging het:
Oefenbladen:		Dit ging goed:
Leesboekje:		Dit vind ik nog moeilijk:

Tijdens de oefenweken worden de woorden geoefend volgens de aanpak die bijvoorbeeld beschreven is in de handleiding bij de DMT-oefenmap.

Een basisregel is wel dat een oefenblad altijd eerst een keer wordt voorgelezen (leerkracht, groepsgenoot, ouder).

Aanvullende werkvormen

Behandeling blad uit de DMT-oefenmap

- Stap 1. De begeleider heeft 15 woorden op een kopietje van de woordenkaart, tekstkaart of leesboekje onderstreept.
- Stap 2. Het kind schrijft die woorden over.
- Stap 3. Het kind leest voor wat er is overgeschreven. Bij fout gelezen woorden schrijft begeleider dat woord ook nog weer even duidelijk op het/een blad en wordt dat nog even extra gelezen.
- Stap 4. Het kind leest nu het blad/de pagina.
- Stap 5. Het kind leest nu het blad (woordblad, of zinsblad of leesboekpagina) Daarbij wordt de herhaalde zinsmethode toegepast. Dat gaat als volgt: Het kind leest een woord fout. Dan wordt dat woord besproken en dan herhaalt zij die hele zin nog eenmaal net zolang tot die zin helemaal goed is.

Toegepaste letterkennis

Deze oefenvorm is gekozen omdat veel kinderen de losse letters wel kennen, maar bij het lezen toch andere letters lezen dan er staan.

Vorm 1:

- Het kind zet onder de eerste letters van alle woorden van een tekst een streep.
- Daarna leest het kind alleen die eerste letters.
- De tekst wordt gelezen.

Vorm :2

- Het kind leest de tekst/rij woorden en iedere keer als zij van een woord een deel fout leest, zet de begeleider daar een streepje onder en spoort haar aan bij dat

woord goed te kijken.

- Het kind leest alleen de onderstreepte klanken of letters.
- Het kind leest de hele tekst/rij woorden nog een keer.

100% beheersing

Dit is een vorm van herhaald lezen met als doel de automatisering te stimuleren.

- De begeleider leest de tekst (10 zinnen of de rij woordjes (20 losse woorden) voor en het kind leest op een kopietje daarvan onderstrepend met een potlood mee.
- Dan leest zij/hij de tekst/woordrij.
- Iedere keer wordt gestopt bij een fout gelezen woord en wordt het woord besproken. Zet die woorden eventueel op een vel papier om ze nog eens extra te kunnen oefenen.
- Dit gaat net zo lang door tot zij de tekst helemaal 100% goed kan lezen.

Slotopmerkingen

Met deze aanpak is het meestal zo dat kinderen geen niveau vooruitgaan op de toetsen omdat u geen snel lezen nastreeft, maar u wilt het kind leren hoe het deze woorden aan kan pakken (bijvoorbeeld zingend lezen) en het kind raakt vertrouwd met deze woorden.

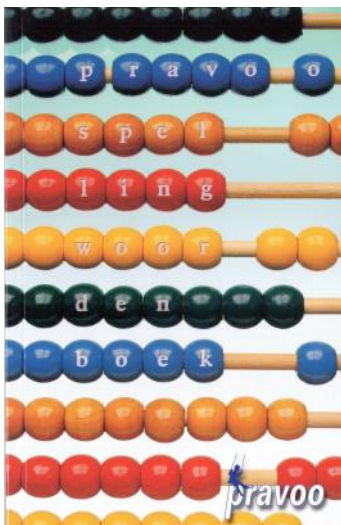
Als u de niveaus als uitgangspunt neemt blijven de kinderen vaak hangen in een niveau omdat ze pas verder mogen als bij dat niveau aan de eisen is voldaan.

De minimaanpak voor de spelling

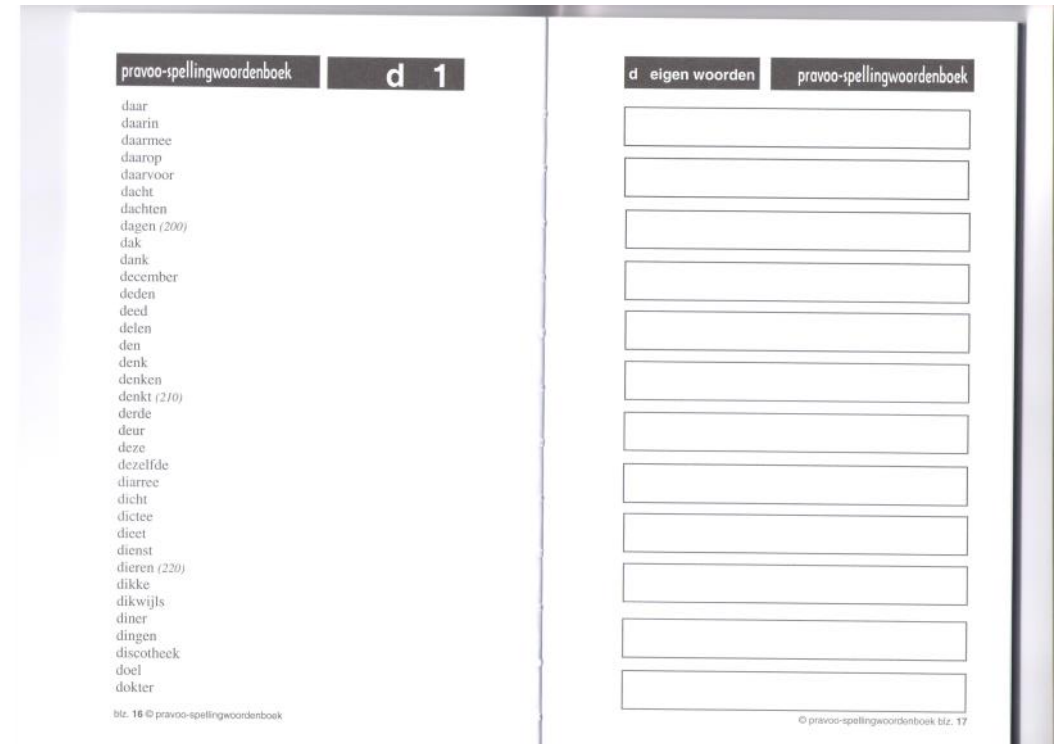
Voor de spelling is er een soortgelijke aanpak. Dat is het spellingwoordenboek. Dat pakket bestaat uit een handleiding en een woordenboek. In dat woordenboek staan de 1500 meest gebruikte woorden in alfabetische volgorde. Er wordt nu niet meer remediërend gewerkt met de problematische woorden, maar die 1500 woorden worden ingeslepen gedurende de tijd dat het kind nog op school is.

Stel het kind is nog 100 weken op school dan oefent het 15 woorden per week.

In de handleiding zijn de oefenvormen aangegeven en is ook een voltblad voor het kind aanwezig. Het voordeel van deze aanpak is dat in een pakket van 15 woorden niet alleen maar moeilijk woorden voorkomen, maar ook makkelijk woorden. Bovendien staan op de rechter pagina lege vakken waarin aanvullende woorden genoteerd kunnen worden die op dat moment actueel zijn of die het kind graag wil leren schrijven. Het kind mag het woordenboek altijd raadplegen als het twijfels heeft over de schrijfwijze. Het pakket bevat ook voor alle 1500 woorden oefenzinnen.

10-delige artikelenserie over dyslexie © Pravoo Daarle

Alexie

Bij sommige kinderen is er geen sprake van dyslexie, maar van alexie. Dat is een heel ernstige stoornis op het gebied van het onthouden van letter/woordbeelden waarbij er nauwelijks sprake is van lezen. Dan is het nodig over te stappen op het leren onthouden van pictogrammen en een vorm van stimulerend Freinetlezen, waarbij je probeert iets van lezen/spellen op gang te brengen uitgaande van de leefwereld van het kind zelf. En soms gebeuren er wonderen en soms niet.

Literatuur

Lit 1. Koning, Luc (december 2002) Speciale leesbegeleiding in de bovenbouw heeft wel zin, Praxis-bulletin.

Lit 2. Koning Luc (2010, 9e druk) Spellingwoordenboek, Lekkerkerk, Pravoo

Lit 3. Koning, Luc (2018) Woordbeeldautomatiseringstoetsen. Daarle, Pravoo en gratis te downloaden op <https://www.pravoo.net/>. Ga op de homepage naar Redzaamheidslezen en zoek de link op naar de twee diagnostische toetsen.